

krønikerne tier, han vilde have set, at agerbrugskultusen var mere dybt og inderligt forbundet med det svenske folks liv og daglige arbejde, og at modsætningerne indenfor gudekredsen er en genspejling af modsætningen mellem det arbejdende folk og den byttelystne vikingehird, han vilde ikke i „Svenska folkets historia“ i den grad have skudt til side selve det svenske folk og det arbejde, der er dets egentlige og sande historie.

Erik Arup.

Gottfrid Carlsson: Hemming Gadh, en statsman och prelat från Sturetiden. Biografisk studie. F. C. Askerbergs bokförlags-aktiebolag. Uppsala 1915.

Dr. Gottfrid Carlsson har gjort Hemming Gadh til Genstand for en omfattende Monografi, som med god Grund har skaffet ham et Docentur ved Uppsala Universitet. Hans Bog bærer Præget af den Energi og Arbejdsglæde, som er karakteristisk for mange af de yngre svenske Historikere. Skønt Sveriges Historie i Unionens sidste Aartier er bleven gennemstuderet særlig af Allen og Styffe, er det dog lykkedes Dr. Carlsson at fremdrage meget hidtil ukendt eller daarlig benyttet Stof. Af trykte nye Kilder har særlig Hanserecesse og Acta pontificum Danica ydet ham meget, for de utrykte Kilders Vedkommende kan man nævne, at Sturearkivet langt fra viste sig at være fuldt udnyttet (desværre er vigtige Aktstykker forsvundne under en moderne Omordning af Arkivet), og at en stor, næsten ulæselig Kopibog af Hogenskild Bielke gav meget nyt Stof om Striden mellem Sten Sture den Yngre og Gustaf Trolle.

Forfatteren har herved været i Stand til at kaste nyt Lys over mange Punkter af Hemming Gadhs Historie. Vi faar nu nogenlunde Klarhed over de 20 Aar, han tilbragte i Rom, ivrigt optaget af at modvirke Danmark og skaffe sig selv Embeder. Hr. Hemming er en af de dygtigste og heldigste nordiske Embedsjægere, hvilket ikke vil sige saa lidt, og faar tilsidst, synes det, paveligt Løfte paa Linköping Bispestol. Paa-

virksomheden fra den Kunst, han mødte i Rom, er som hos de andre nordiske Kurialer meget svag; for hans Vedkommende kan man nævne, at han bruger et Par Kameer som Segl. Et italiensk Ord som pisce de rana (Ulk, Havtaske, ikke Frø) falder ham lejlighedsvis i Pennen, ogsaa undertiden en kraftig Ed. Stærkt renaissancepræget er dog hans Forslag om de Ceremonier, som skulde anvendes ved Skrinlæggelsen af Biskop Hemming i Åbo; de kopieres temmelig nøje efter Kano-nisationer, han selv har overværet i Rom og vidner om, at han havde megen Sans for pragtfulde Optog.

Det er en gammel Opfattelse, at Gadhs Ophold i Alexander VI's Rom havde berøvet ham enhver religiøs Følelse og svækket hans moralske Sans. Denne Opfattelse bekræftes ved Dr. C.'s Bog. „Han är krigsmannen, hvilken i konsten att svära ådagalägger en färdighet, som vi knappast känna i Sverige före hans tid“. Han kan blive blasfemisk, som naar han skriver til Peder Jakobsson Sunnanväder: „Jesus eder befaledis, hin store Søn, staar i Mariefred, og Sven Skrivens ‚bokapikom‘ i Skeninge“. Og Forf. har sikkert ikke Ret i at spore en religiøs Følelse i enkelte Vendinger, hvor han udtaler sit Haab om Jomfru Marias Hjælp. At de danske Anklager mod Hemming Gadh for usædeligt Levned sandsynligvis er rigtige, indrømmer Forf. selv. Og mod Styffe hævder han med fuld Ret, at Gadh rimeligvis personlig har deltaget i Kampene ved Kalmar.

En ægte italiensk Renaissanceskikkelse altsaa, frigjort fra de Hensyn, som ellers skulde binde en høj Gejstlig. Men det falder da vanskeligt at indrømme Forfatteren, at Hemming Gadh skulde have ladet sig binde af Hensyn til Sandheden.

Fra Gadhs Romertid (1490—91) stammer en Bulle, som gaar tilbage til et Indlæg af ham. Han fortæller, at Sten Sture med 60,000 Mand er trængt hele 12 Dagsmarcher ind paa russisk Omraade, medens den moskovitiske Konge var helt inde ved Kasan mod Tatarerne. Forf. finder her H. G.'s „färgstarka språk, klokt beräknade argumentering och böjelse för stora siffror och dimensioner“. Aktstykket synes dog snarere at minde om Marcellus' berygtede Skrivelser til Pavestolen og at være beregnet paa at føre denne bag Lyset. Dr. Carlsson

selv gør den Indrømmelse, at Skrivelsen kun er „lindrigt sanningsenlig“.

1511 holder H. G. en stor Tale i Lübeck for at vinde Hansestædernes Venskab. Ogsaa her findes adskillige Paa-stande, som han maa have fremsat mod bedre Vidende. For ikke at nævne, at han lader Kristiern I samvittighedsfuldt overholde Kalmarrecessen (fra 1483!), skildrer han Dronning Kristines Ophold i Sverige efter Stockholms Belejring saaledes, at hendes sørgelige Skæbne (Kongens Utroskab) vakte den største Medlidenhed i Sverige; H. G. selv befriede hende fra Belejringen og gav hende et helt Aars Husly i sin Gaard paa egen Bekostning! Den saakaldte „Oratio contra Danos“ er som bekendt komponeret af Johannes Magni.

Tilbage staar Gadhs Appelskrivelse til Pavestolen af 1507. Danske Historikere, særlig Paludan-Müller, har udtalt sig meget skarpt imod den („denne Løgn og disse vitterlige Fordrejelser“). Dr. Carlsson derimod finder, at Appellen ikke indeholder „en enda bevislig osanning“. Lad saa være, at der ligger faktiske Omstændigheder til Grund for Fremstillingen, saa er denne dog helt forvansket; Kong Hans' Forbund med Rusland af 1493, hvorved der muligvis kan være givet Rusland Løfter om visse Dele af Finland (dette omtales dog ikke i Forbundstraktaten), bliver til, at han efter 1497 kaldte Russerne ind i sit Rige og for at vinde deres Gunst skilte Riget af med et Stykke finsk Land, der var 200 Mil langt og 20 Mil bredt. Man kan ikke kalde den hele Fremstilling med andet Navn end det, Paludan-Müller anvender.

Hemming Gadh er en varm svensk Patriot, som betragter det som en Lykke for Sverige at slippe af med de danske Herrer. For dette Maal anvender han alle Midler, ogsaa Usandheden. Han er ikke for intet en samtidig af Machiavelli. Det skal iøvrigt gerne indrømmes, at har svenske Forskere som Styffe malet Kong Hans' Regering i Sverige med altfor mørke Farver, saa har Allen og Paludan-Müller vel nok til Gengæld tegnet ham for lyst.

H. G. spiller en betydelig Rolle, da Oprøret mod Kongen forberedes. Denne Rolle er dog i Følge Dr. G. noget mindre,

end man hidtil har antaget. Med gode Grunde vises det, at H. G. i Begyndelsen kun er et Redskab for Svante Sture, der bruger ham til at tilvejebringe Forsoningen med Sten Sture. H. G. bliver dog snart den ledende, Hr. Svantes nære Ven og den, som holder dennes vaklende Herredømme oppe; Svante selv var næppe nogen Dygtighed. Af de mange Forhandlinger mellem dem og af H. G.'s Oplevelser som Hærfører ved Kalmar og som Diplomat i Lübeck tillader de rige Kilder Dr. C. at give et meget levende Billede. Man kan fremhæve, at han i Modsætning til den tidligere Fremstilling viser, at Hr. Svante ved Slutningen af sit Liv ikke stod som den slagne Mand, men tvertimod var bleven Herre over Rigsraadets Opposition.

Man har før ment, at Hemming Gadh ingen Rolle spillede under Sten Sture den Yngre, og at dette skulde være Grunden til hans senere „Frafald“ til Kristiern II. Dr. C. søger med gode Grunde at vise, at dette er urigtigt. Sten Sture har ofte brugt hans Hjælp, bl. a. under Forhandlingerne med Kurien om Gustaf Trolle. Et stort Anklageskrift mod denne af 7. Jan. 1517, som nu er fremdraget fra Hogenskild Bielkes Kopibog, viser sig ved sin Udtryksmaade som forfattet af Hemming Gadh; det samme gælder om hele Brevvexlingen med Arcimbold. Det var da forklarligt, at Kristiern II 1518 var meget glad, da han ved Forrædøri havde faaet H. G. i sin Magt. — Det kan dog mod Dr. C. fremhæves, at H. G.'s Breve til Sten Sture den Yngre tyder paa et langt fjærnere Forhold til denne end til Faderen.

Dr. C. søger at give en Forklaring paa Hemming Gadhs gaadefulde Overgang til Kristiern II, som har været nær ved at skaffe ham Forrædernavnet. Han indrømmer, at den gamle Mand er bleven krænket over, at Hr. Sten havde frataget ham Kastellholm, men mener dog, at Overgangen først har fundet Sted efter Sten Stures Død. Endnu i den store danske Appel til Pavestolen af 1. Sept. 1519 nævnes H. G. som en af Danmarks Fjender. Da Sten Sture var falden, syntes dog alt Haab for Sverige at være ude, og H. G. har da ment, at det var heldigst at bøje sig for Kongen, hvis demokratiske Til-

bøjeligheder i øvrigt stemmede overens med hans egne. Om han, som Annerstedt i Nord. familjebok udtaler et Haab om, har nærret Bagtanker om ved Lejlighed atter at rejse Oprørsfanen, maa staa hen som en Gaade, der ikke kan løses.

Hemming Gadh er en Mand, som Danske og Svenske næppe nogensinde vil bedømme ens; dertil har han været for hadefuld en Fjende af Danmark. Men sikkert er han en af Samtidens interessanteste Personer, og det var at ønske, om Dr. C. sammen med en Filolog gav en samlet Udgave af hans Breve med Fortolkning af disses mange vanskelige Udtryk. Brevene vilde tillige kaste skarpere Skær over H. G.'s Personlighed, som hos Dr. C. optræder lidt afbleget; hans djærve Maade at behandle det svenske Sprog paa, hans Veltalenhed og Dygtighed som Agitator, endelig hans Landsknægtehumør kunde fortjent noget kraftigere Farver.

Johs. Lindbæk.